

پرده‌خانه — 1

تعزیه‌های علوی شرح دلآوری‌های ابوتراب

فرزانه ابراهیم‌زاده

● امام‌علی(ع) در محراب به سجده می‌رود، همه، جز یک نفر همراه او سر به خاک می‌سایند و آن مرد که تظاهر به خواندن نماز دارد، شمشیر از نیام می‌کشد و بالا می‌برد و صدای امام در مسجد کوفه طنین می‌اندازد: «به خدای کعبه که رستگار شدم». امام‌علی (ع) بعد از پیامبر اسلام(ص) به‌عنوان یار و جانشین او، مهم‌ترین شخصیت اسلام و به‌خصوص شیعیان است. زندگی پرفرازونشیب و مملو از دلآوری ایشان از لحظه تولد تا ضربت‌خوردن و شهادت مظلومانه‌شان در کوفه، جلوه‌های درخشانی دارد که می‌تواند در آیین‌های نمایشی آنها را به تصویر درآورد. هنر نمایشی ایرانی تعزیه نیز از چنین قاعده‌ای مستثنا نبود و جلوه‌های زندگی نخستین شهید محراب را در قالب خود با عنوان تعزیه‌های علوی جای داد. تکراری است که بگویم تعزیه یا شبیه‌خوانی به‌گونه‌ای نمایش سنتی ایرانی گفته می‌شود که به بازسازی و تصویرسازی وقایعی می‌پردازد که از زمان خروج امام‌حسین (ع) و خاندان و یارانش از مدینه به سمت مکه و بعد از آن به سمت کربلا و اتفاقاتی که تا ظهر عاشورای ۶۰ هجری رخ داده است. این‌گونه نمایش با استفاده از قراردادهای نمایش‌های سنتی ایرانی از دوران صفویه آغاز شد و در دوران قاجاریه به اوج خود رسید، در دوره قاجاریه با گسترش تعزیه‌خوانی مجالس تازه‌ای اجرا شد که به تعزیه‌های غریب مشهور شدند و تعزیه‌های علوی در شمار این‌گونه تعزیه به شمار می‌آیند.

درباره پیشینه تعزیه‌های علوی سند دقیقی وجود ندارد. برخی از محققان نمایش آیینی معتقدند تعزیه‌های علوی جدا از سنت تعزیه ایرانی نبوده است و از ابتدا این تعزیه‌ها وجود داشته‌اند. به اعتقاد این پژوهشگران تعزیه هنر تشیع است و تعزیه‌ای که خاندان حضرت علی (ع) در آن مطرح نباشد، تعزیه نیست. همه تعزیه‌ها از لحظه پیدایش با خاندان علوی مرتبط بوده و در نتیجه و براساس این نظریه از لحظه شکل‌گیری تعزیه اسلامی همیشه تعزیه علوی وجود داشته است.

برخی از پژوهشگران تعزیه اما معتقدند که تعزیه‌های غریب به‌ویژه تعزیه‌های علوی سوغات سفر باصرالدین‌شاه به فرنگ است. او بعد از دین اِپرای پاریس از این نوع تئاتر خوشش می‌آید و در بازگشت به میر عزا و سایر گردانندگان تعزیه می‌گوید تعزیه ما بهتر از تئاتر آن‌هاست چون ریشه در مذهب دارد. پس دستور داد هنرمندان، شاعران و مرثیه‌سرایان گروه جمع شوند و این، گردهمایی تعزیه را به اوج رساند؛ تعزیه‌هایی که با ساخته‌شدن تکیه دولت به صورت دائم و در طول سال برگزار می‌شد. تعزیه‌های علوی در چنین حال و روزگاری شکل گرفتند. تعزیه‌های علوی در ماه مبارک رمضان و به‌خصوص در شب‌های ۱۹ تا ۲۱ ماه مبارک رمضان اجرا می‌شد. این تعزیه‌ها از ضربت‌خوردن تا شهادت حضرت علی را به دست ابن‌ملجم مرادی به تصویر می‌کشند.

تعزیه‌های علوی بیشتر حال‌وهوای حماسی داشته‌اند و تحت‌تأثیر شخصیت امام علی قرار دارند و گاهی با اساطیر و افسانه نیز همراه می‌شوند. تعزیه‌های علوی به سه بخش تاریخ، افسانه‌ها و اساطیر تقسیم می‌شوند. اشعار این تعزیه‌ها در ذهن عامه مردم، شکل می‌گرفت و به همین دلیل عوالمات اساطیری، تاریخی و گاهی تخیلات تعزیه‌گردانان را در خود جای می‌دادند. مشهورترین تعزیه علوی که پایه و محور سایر تعزیه‌ها شد، شهادت حضرت علی بود؛ در فاصله واقعه ضربت‌خوردن تا شهادت آن حضرت در مسجد کوفه از ۱۹ تا ۲۱ ماه رمضان خوانده می‌شد. تعزیه شهادت حضرت علی در ابتدا مختصر بود، اما به‌تدریج مفصل شد و چند تعزیه فرعی مانند نخلست‌ن کوفه، ناقه فروختن حضرت علی (ع)، قصاب جوانمرد و حتی حکایت سهم‌خواستن عقیل از بیت‌المال به آن اضافه شد.

به‌جز این‌ها، تعزیه فتح قلعه خیبر، بحث خلافت، غدیر خم و عروسی حضرت زهر(س) از تعزیه‌های منسوب به حضرت علی (ع) است.

ظهر روزی که مراسم ختم حبیب محبیان در مسجدجامع شهرک غرب برگزار شد، خبرگزاری فارس به خاطر آنچه «شبهات و ابهامات ایجادشده پیرامون بازگشت این نوازنده و خواننده ایرانی به کشور» نامید، متن نامه منتشرنشده او را خطاب به محمود احمدی‌نژاد منتشر کرد. ذوق‌زدگی یاران احمدی‌نژاد از کشف سند نامه‌نگاری حبیب و محمود احمدی‌نژاد در حالی اتفاق افتاد که یک هفته قبل فرزند حبیب، در مصاحبه‌ای اعلام کرده بود پدرش هرگز به احمدی‌نژاد نامه ننوشته است. فردای آن روز، فارس در پاسخ به آنچه «تلاش برخی روزنامه‌های اصلاح‌طلب مبنی بر تکذیب نامه» ذکر کرد، متن کامل نامه این خواننده به احمدی‌نژاد و یاراف رئیس‌جمهور سابق را منتشر کرد. در بخشی از این نامه، ضمن اشاره به «سوابق جریان اصلاح‌طلب مدعی آزادی بیان در برخورد با چهره‌های هنری در اوایل انقلاب»، اصلاح‌طلبان عامل به‌وجودآمدن فضای بی‌اعتمادی و وحشت معرفی شده و همین موضوع دلیل ترک وطن بسیاری از شهروندان از جمله خود حبیب عنوان شده بود. یک هفته پس از خبرسازی فارس، محمد محبیان فرزند آن خواننده در نامه‌ای که آن را اختصاصاً در اختیار «شرق» قرار داده است، ابعاد تازه‌ای از زندگی و مرگ پدرش را بازگو کرده که در ادامه می‌خوانید.

با پیام‌های تسلیت برای فوت پدرم از خواب بیدار شدم. ولی مثل یکی، دو بار گذشته، با خودم گفتم دوباره شایعه ساختند! با این حال ناخودآگاه گوشی تلفنم را برداشتم و قبل از تماس با خانواده‌ام اسم حبیب را در گوگل سرچ کردم و با عکس‌های جنازه پدرم در سردخانه مواجه شدم. عکس‌ها را می‌دیدم، اما باز فکر کردم آنها هم ساختگی هستند. ساعت چهار صبح بود و من گیج خواب. عکس‌ها روی خروجی یکی از خبرگزاری‌های رسمی کشور منتشر شده بود که همه آن را دیدند. نمی‌دانستم چه اتفاقی افتاده است. با ایران تماس گرفت‌م و تازه متوجه شدم پدرم با هزاران کیلومتر فاصله و در خاک وطن خودش، جایی که آرزو داشت، چشم‌هایش را به روی دنیا بسته است. بلافاصله بعد از آن، رسانه‌ها شروع کردند به بنش قبر هفت سال پیش یعنی سال ۸۸، زمانی که پدرم به ایران بازگشت و شایعه‌هایی درباره ارتباطش با محمود احمدی‌نژاد منتشر شد. رسانه‌های خارجی و داخلی بی‌اعتنا به حال ما، فقط دنبال این بودند پدرم با

هنر

واکنش محمد محبیان به انتشار نامه پدرش

از مرگ پدرم هم سوءاستفاده کردند

مرجان صانینی

عکس هنر تایلین

محمود احمدی‌نژاد چه رابطه‌ای داشته است و آیا نامه‌ای خطاب به او نوشته یا نه؟! وقتی یکی از همین رسانه‌ها با من تماس گرفتند و این سؤال را پرسیدند، گفتم پدرم هرگز نامه‌ای به احمدی‌نژاد ننوشت، چون می‌دانستم همان سالی که پدرم به ایران بازگشت در صحبت‌هایی رئیس‌جمهور وقت قول داده بود اجازه خواهند داد او در کشور خودش کار کند؛ اما نامه‌ای که خبرگزاری «فارس» منتشر کرد بیشتر از آن که درخواستی برای ادامه فعالیت هنری در ایران باشد، شبیه نامه‌ای بود که پدرم به یک شخص با گرایش‌های شدید جناحی نوشته است! پدرم دوست داشت در ایران زندگی کند و برای مردم کشور خودش بخواند و در این خاک دفن شود؛ اما هرگز از این ادبیات

استفاده نمی‌کرد. ادبیات او در کارش و حتی در مصاحبه‌هایی که انجام داده مشخص است. در این همه سال، حتی یکبار هم نشنیدم بگوید جناح خاصی در ایران باعث شده او و خیلی‌های دیگر از

با آوازخوانی شهرام ناظری

«پور تراب» در قطعه هنرمندان آرام گرفت

عکس هنر تایلین

علمی و جنبه بخشندگی‌اش بود؛ به‌طور سربسته به خیلی‌ها کمک می‌کرد. به درخواست او هیات امنایی با حضور اهالی خانه موسیقی برگزار شد تا همه سررمایه‌های معنوی، کتاب‌ها و سازهایش در راه موسیقی و متعلق به خانه موسیقی صرفا برای بهره‌برداری در زمینه هنر موسیقی استفاده شود». در ادامه اسماعیل تهرانی، دیگر شاگرد پورتراب، با بیان اینکه از سال ۱۳۴۰ شاگردی او را کرده است، گفت: «همه ما از بدو تولد زیر پوشش دو معلم آشکار

نمایش ۲ فیلم «اسب» و «پسر شرقی» در سینما تک

کیمیایی در موزه هنرهای معاصر تهران

فیلم «هفت‌تبرهای چوبی»، ساخته شاپور قریب به‌مدت ۴۸ دقیقه و فیلم «اسب»، ساخته مسعود کیمیایی به‌مدت ۵۵ دقیقه به نمایش درمی‌آیند و همچنین بعد از نمایش فیلم «اسب»، جلسه نقد و بررسی این فیلم با حضور مسعود کیمیایی در سالن سینماتک موزه برگزار می‌شود. علاقه‌مندان می‌توانند برای استفاده از برنامه‌های نمایش فیلم‌های کانون به صورت رایگان و آزاد، تا ۱۰ تیر (ساعت پنج بعدازظهر) به غیر از روز دوشنبه، هفتم تیر به موزه هنرهای معاصر تهران، واقع در خیابان کارگر شمالی مراجعه یا برای کسب اطلاعات بیشتر با شماره تلفن ۸۸۹۵۱۹۶۵ تماس حاصل کنند.

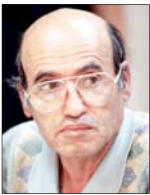
کمک هم می‌کرد. او با وجود سن زیادش برای کانون مدرسان خانه موسیقی کاندیدا شده بود. با تواضع تمام در جلسه شورای عالی خانه موسیقی با اینکه از نظر سنی از همه بزرگ‌تر بود، ریاست را به استاد شجریان واگذار کرد، چون معتقد بود استاد شجریان شخصیتی مؤثرتر و کارسازتر است.» داوود گنج‌های، نوازنده، ضمن بیان خاطراتی از همکاری‌های خود با این هنرمند گفت: «این مرد در کسوت معلمی آنچه داشت را می‌بخشید. پورتراب هنرمندی بود که در دوران حیات خود از هیچ‌کس قرانی تقاضا نکرد.»

همچنین شهرام ناظری، خواننده در بخش پایانی مراسم ضمن اجرای قطعه موسیقایی تصریح کرد: «بنده در این ۳۷ سال به‌صورت انفرادی فعالیت می‌کردم و عضو هیچ دسته و گروهی نبودم. حتی در بسیاری از جلساتی که حضور می‌یافتم، به‌دلیل انرژی‌های منفی که دریافت می‌کردم تدریج می‌دادم حضور آن‌چنانی در ماجرا نداشته باشم، اما وقتی استاد پورتراب را می‌دیدم عشق می‌کردم و از او انرژی مثبت می‌گرفتم. او یکی از امیدهای من در موسیقی بود که متأسفانه از دنیا رفت. استاد مصطفی‌کمال پورتراب یکی از کسانی بود که من عاشقش بودم، همان‌طور که گفتم در جلسات موسیقی شرکت نمی‌کردم؛ اما وقتی او را می‌دیدم روحم شاد می‌شد و از او انرژی می‌گرفتم.»

یاد دوست

یک «گل آقا» بی‌دیگر هم رفت

«محمدرفیع ضیایی» رهسپار خانه ابدی شد

● شرق: مراسم تشییع «محمدرفیع ضیایی» که بر اثر عارضه قلبی درگذشت، صبح امروز از مقابل خانه هنرمندان برگزار می‌شود.

● شرق: مراسم تشییع پیکر محمدرفیع ضیایی، از پیش‌کسوتان کارتون، ساعت ۱۰:۳۰ امروز شنبه، پنج تیر از مقابل خانه هنرمندان برگزار می‌شود. دختر این هنرمند به ایستنا گفت: «پیکر پدرم پس از تشییع در قطعه هنرمندان، دفن و همچنین مراسم ختم روز یکشنبه ساعت ۱۸ تا ۱۹:۳۰ در مسجد احمدیه نارمک برگزار می‌شود.»

مجید ملانوروزی، مدیرکل هنرهای تجسمی هم با انتشار پیامی درگذشت محمدرفیع ضیایی را تسلیت گفت: «محمدرفیع ضیایی از کاریکاتوریست‌های فعال کشورمان در چند دهه اخیر در کنار فعالیت‌های عملی حرفه‌ای کاریکاتور در مطبوعات به‌عنوان عرصه اصلی کاریکاتور، پژوهش‌ها، مقالات و نوشته‌های تخصصی ارزشمندی در زمینه کاریکاتور دارد که به توسعه و پیشرفت این رشته کمک کرده است.

جایگاه امروز کاریکاتور ایران در جهان مروهون تلاش و جدیت هنرمندانی مانند محمدرفیع ضیایی است که دغدغه و فعالیت مستمری در حوزه کاریکاتور دارند و توانسته‌اند کاریکاتور ایران را در رتبه‌های برتر جهان مطرح کنند». محمدرفیع ضیایی در سال ۱۳۲۷ در شهر اروز از توابع فارس به دنیا آمد.

او از معدود کسانی بود که علاوه بر کار عملی، در کار تئوری نیز فعال بود. از نخستین کاریکاتورهایی که بعد از انقلاب در ایران چاپ شده‌اند تا چاپ صدها مقاله تخصصی درباره کاریکاتور در ایران و جهان امضای او را دارد. او از پرکارترین کارتون‌بست‌ها بود که بیش از ۳۰ سال فعالیت مستمر مطبوعاتی داشت.

ازجمله فعالیت‌های این هنرمند می‌توان به موارد زیر اشاره کرد: مجله هزارقصد، کارتون برای کودکان، عضو هیات تحریریه مجله فکاهی و طنز قه‌میهون، عضو هیات تحریریه و معاون سردبیر مجله فکاهی و طنز خورجین، عضو هیات تحریریه در نشریات مؤسسه گل‌آقا در هفته‌نامه، ماه‌نامه، سالنامه گل آقا و کتاب کاریکاتور.

همکاری مستمر با مجله کیهان کاریکاتور و مجله پیلان، چاپ صدها مقاله تخصصی درباره کاریکاتور در ایران و جهان، چاپ بیش از ۲۵ کتاب برای کودکان و نوجوانان، چاپ چندین‌هزار کاریکاتور، طرح و کاریکاتور تزیینی در نشریات، مصورکردن چندین کتاب از طنزپردازان و فکاهی‌سرایان ایران، عضویت در شورای برنامه‌ریزی و هیات انتخاب آثار کاریکاتور دوسالانه بین‌المللی تهران در چندین دوره، مسئول همایش بین‌المللی کاریکاتور تهران در دوره دوسالانه چهارم و پنجم، عضو هیات داوران تخصصی انتخاب آثار طنزپردازان نوشتاری و تصویری برای انتخاب بهترین‌های مطبوعاتی در چندین دوره، عضو هیات داوران مسابقه بین‌المللی کاریکاتور «گفت و‌گویی تمدن‌ها» مؤسسه گل آقا در سال ۱۳۷۹، عضو هیات داوران مسابقه بین‌المللی کاریکاتور «راه و سفر» مؤسسه گل آقا، دبیر نخستین مسابقه کاریکاتور دریایی کشور، عضو هیات داوران مسابقه اینترنتی «فلسطینی خانه ندارد» سال ۱۳۸۳...و...

چهره روز

همایون شجریان از سلامتی پدرش گفت اتماممرحله اول درمان در آمریکا

● شرق: همایون شجریان از اتمام مرحله اول درمان محمدرضا شجریان خبر داد و عنوان کرد درحال‌حاضر ایشان در دوران نقاهت به‌سر می‌برد.

همایون شجریان، خواننده و فرزند محمدرضا شجریان، در صفحه شخصی خود در اینستاگرام نوشت: «پرو پیغام‌های مکرر و نگرانی‌های شما عزیزان از وضعیت حال هنرمند محبوب‌تان، محمدرضا شجریان، به اطلاع شما بزرگواران می‌رساند ایشان پس از پنج ماه اقامت در آمریکا، اولین مرحله از درمان خود را انجام داده‌اند. در‌حال‌حاضر ایشان به دلیل ضعف جسمانی که به گفته پزشکان به خاطر این‌ روش از درمان، طبیعی است؛ در دوران نقاهت برای شروع مرحله دوم هستند که به امید پروردگار با لطف شما عزیزان، سریع‌تر از این مرحله به خوبی گذر خواهند کرد و به عشق عاشقان و دوستداران‌شان درمان را ادامه خواهند داد.»